

UTICAJ KULTURE NA TEORIJU MULTIPISMENOSTI

Sažetak: Teorija multipismenosti na uticaj engleskog jezika gleda sa dva aspekta, vrednosti engleskog jezika i učenja istog u cilju omogućavanja bolje društveno-upošljive perspektive mladih, te kao potencijalnu opasnost po čitave kulture kao i nestanak desetina i stotina „malih“ jezika (Cope, B. & Kalantzis, M. 2000: 21). U ovom radu autor ukazuje na neophodnost osposobljenja učenika za normalan život i rad u globalnom okruženju, te potrebi da im se pruži prilika da se što lakše i što brže uklope u potrebe novog društveno-poslovnog okruženja. Obrazovne institucije – škole i univerziteti – uvučene su u praksu i koncept novog kapitalizma, čime su i primorane da prihvate načine učenja i predavanja koja se uklapaju sa ovom praksom. Te institucije imaju obavezu da globalizacija i engleski jezik ne uruše kulturno-lingvističke tradicije naroda, a ponovo, da približe dominantnu jezičku kulturu učenicima kako bi bolje shvatili njihov način razmišljanja, života i rada.

Gljučne reči: multipismenost, kultura, globalizacija, engleski jezik, obrazovanje, tradicija

O samoj povezanosti kulture i jezika, i o njihovom međusobnom uticaju, pisalo se iz različitih perspektiva. Sama činjenica da su to dva međusobno povezana i podjednako uticajna faktora koja utiču na razvoj mišljenja i stavova kod pripadnika različitih, ne samo nacionalnih grupa, već i društvenih slojeva, jasno kazuje da se dalja istraživanja moraju koncentrisati na posebne aspekte kako bi se još više proniklo u samu suštinu uticaja ovih faktora.

Druga sličnost ova dva faktora jeste da su i jedan i drugi svojstveni samo ljudima, te da je njihov uticaj na ljude podjednako snažan kao i njihov međusobni uticaj.

Ukoliko uzmemo u obzir činjenicu da se jezik neprestano menja, dopunjuje, razvija i personalizuje, zavisno od potreba društva, lakše razumemo potrebu prosvetnih radnika da se uključe u aktivno otklanjanje problema koji se javljaju u savremenom svetu koji ubrzano postaje sve multikulturalniji.

U različitim društvima, jezik se razvijao upravo onako kako je samo prirodno okruženje zahtevalo od njih. Dok su jedni smišljali nazive za sneg i vetar, svaka kultura je, za sebe, smišljala nazive koji su označavali njihovu umetnost, muziku, religiju, plesove, oblačenje, rituale, verovanja i zakone, i sve ono što je bilo specifično za to podneblje i za njegovo razumevanje sveta. Tako je bilo u starom Rimu, kada se jezik pod uticajem kulture razvijao u pravcu imenovanja različitih državičkih i pravnih

pojmovna, jer je rimsko društvo tražilo način da izrazi nešto što je počelo da se otelotvoruje u njihovom svakodnevnom životu. To razumevanje sveta je uticalo na razvoj dijalekata, gramatike i književnosti, dok je sama književnost kreirala dalje poglede na svet pripadnika kulture, njihove emocije, mišljenje, stavove. Jezik tako predstavlja posledicu onoga što zanima pripadnike jedne kulture. Tako, ukoliko se nekada kultura razvijala pod uticajem osnovnih potreba jednog plemena, pod uticajem velikih geografskih otkrića, osvajača, političkih i ekonomskih promena u svetu, sada se razvija na osnovu uticaja nastalih (i onih koji tek nastaju) pod globalnom sajber kulturom koja se razvila korišćenjem i razvojem novih tehnologija.

S druge strane, sama kultura reaguje na događaje u društvu i svetu, stvaraju se dela kao reakcije na te događaje koja, potom, utiču na razvoj novih događaja, koji kasnije utiču na svojevrsnu revoluciju u načinu razmišljanja i, na kraju, stvaraju stvarne revolucije i pobune (Lazear, 1997).

Globalizacija je dovela veći deo sveta u situaciju potpunog prevazilaženja geografskih prepreka, ali se u isto vreme cena globalizacije ogleda u gubitku duhovnosti i kulture manjih naroda, u cilju pretvaranja sveta u veliki tržišni centar.

Trenutno je malo radnika u obrazovanju koji su „obučeni“ za shvatanje i prilagođavanje potrebama učenika koji dolaze iz različitih socioekonomskih i kulturno-lingvističkih podneblja. Tu grupu uglavnom čine nastavnici stranih jezika i građanskog vaspitanja koji su, na neki način, pripremljeni da rade sa učenicima koji ne pripadaju dominantnoj, odnosno većinskoj kulturi, dok se velika većina nastavnika drugih predmeta ne priprema da radi u situacijama kada su u nastavu uključeni i pripadnici drugih/stranih kultura (Gay, 2002: 255). Jedan od bitnih ciljeva teorije multipismenosti jeste otklanjanje potencijalnih prepreka koje, ka obrazovnom uspehu, mogu da predstavljaju kulturne razlike (Cazden, 1996: 261). Shodno tome, zadatak multipismenosti jeste da uključi kulturne razlike u dizajniranje obrazovnih programa.

Kroz četiri komponente, koji se kompleksno integrišu, teorija multipismenosti sagledava načine na koje bi trebalo obratiti pažnju u nastojanjima da se očuvaju kulturne i jezičke tradicije naroda. To su: Situirana praksa, Jasna instrukcija, Kritičko uokvirivanje i Transformisana praksa; one nisu jasno definisane i ograničene na uske oblasti pa se često i preklapaju oblasti kojima se bave. Sve ove komponente ćemo pogledati kroz situacije u kojoj se nalaze manjinske i nedominantne kulture i jezici.

1. Situirana praksa

Situirana praksa na kulturu gleda iz perspektive prošlosti i sadašnjosti zadirući detaljno u suštinu duhovnog postojanja, porodičnih vrednosti i tradicije sa jedne strane, te modernog kapitalističkog društva koje potencira potrošnju, globalizaciju, nestalnost radnih mesta i engleski jezik kao jedno od glavnih sredstava komunikacije u savremenom dobu sa druge strane.

Rodbinske veze su nešto što se u mnogim zemljama veoma poštuje i ceni. Ono što je nastalo kao produkt razvoja zajednice u prošlosti jeste jezik kojim govore članovi šire i uže rodbine i, na kraju, čitava njihova zajednica i jeste njihov jezik. Jezik je vezivno sredstvo koje, i u trenucima nevolje, daje ljudima obavezu da pomognu jedni drugima, ako ni zbog čega drugog, samo zbog toga što su „naši“. Ljudi osećaju jezik kao deo njih, kao deo svog bića i svoje kulture koja je sada u njihovim rukama i koju moraju da sačuvaju za sledeće generacije, za svoju decu i unuke. Ljudi prenose tu moralnu obavezu i imperativ da se zaštiti jezik, da se uradi nešto za njega, jer bi gubljenje jezika predstavljalo gubljenje identiteta. Postoji veliki otpor onih koji se boje da totalna globalizacija i engleski jezik ne uruše kulturne tradicije naroda koje su se, upravo preko jezika, čuvale decenijama i vekovima unazad i sačuvale izvorno značenje i jačinu poruke koju prenose novim pokolenjima istim intenzitetom kao u trenutku njihovog stvaranja. Neke stvari se, jednostavno, ne prevode dovoljno jasno i realno, npr. pozdravi, psinke, pesme, kletve, poslovice, zagonetke, šale, zdravice i molitve, prevedene na neki drugi jezik, ne prenose istu poruku (Fishman, 2007).

Postoji jasna razlika između tipova situacija u kojima se nalaze manjinski jezici/kulture. To su kulture čitavih naroda, nacionalnih manjina i plemena koja imaju svoja geografsko-istorijska prava na korišćenje svog jezika i očuvanje svoje kulture; kao, na primer, srpska zajednica u Mađarskoj, Makedoniji, Hrvatskoj i ostalim zemljama okruženja, ili plemena Aboridžina u Australiji. Samim tim, te kulture imaju dobru osnovu za potencijalno održanje.

Nju London Grup (The New London Group, 1996: 21) se bavi pitanjem prevazilaženja razlika u nasleđu, koje predstavljaju prepreke u procesu opismenjanja. Oni ističu da je od izuzetne važnosti uticati na roditelje da podstiču svoju decu na učenje maternjeg jezika, jezika manjine, što se nekada javlja kao problem u novim ekonomskim uslovima (Saarikivi & Marten, 2012: 10). Trenutno, u većini zemalja jezici manjina treba da se oslobode kako ekonomskih, tako i političkih pritisaka na sebe, a njihova borba podseća na „preživljavanje najjačih“. Mnogi su razlozi većeg neuspeha nego uspeha u stabilizovanju slabih jezika. Kada društvo ima veoma veoma veliki broj pripadnika jedne kulture, pripadnici manjinskih grupa se brže integrišu (Lazear, 1997). Gde god se slabija kultura takmiči sa jačom, ima jako male šanse – skoro nikakve. Male i slabe kulture nisu u dobrom položaju ukoliko su okružene dominantnim kulturama, ukoliko su zavisne o dominantnim kulturama i pod pritiskom istih, a koje su im u isto vreme neophodne. Takođe, primećuje Fišman (Fishman, 2007), trenutak kada se javi najveći otpor manjinske kulture, pokušaj odupiranja pritisku dominantne kulture, najčešće je trenutak kada je za to prekasno. Mnogo je verovatnije da se pojedinac iz manjinske grupe prilagodi kulturi i jeziku većine, jer je njegov lični dobitak veći, i zbog tog prilagođavanja ima veću mogućnost napretka u većinskom okruženju.

Asimilacija je manje moguća kada su kultura i jezik manjine široko zastupljeni u novoj zemlji. Jednu ekstremnu situaciju imamo kod turske nacionalne manjine u Nemačkoj, gde se ta zajednica toliko učvrstila da više nema nikakvu so-

cioekonomsku potrebu da se uključi u društvo i da nauči jezik, tako da dve trećine ispitanika (pripadnika te manjinske zajednice) bolje govori turski od nemačkog, dok kod žena taj procenat dostiže gotovo 75% (Struning, 2012).

Gledano sa socioekonomske strane, još uvek postoji velika mogućnost da se u zemljama, na čijim teritorijama postoje vekovne kulturno-jezičke manjine, povrati važnost tih jezika, kroz socioekonomske programe, u vidu prava na upravljanje zemljom i razvijanjem lokalne ekonomije koja bi podsticala dalje očuvanje jezičkih i kulturnih specifičnosti tih područja (Saarikivi & Marten, 2012: 12). Na primer, starosedelački Kantu i Mansi narodi žive u gasom izuzetno bogatom Kantu-Mansi autonomnom okrugu Rusije. Kantu i Mansi jezici pripadaju vrsti mađarskih jezika i imaju specijalan status, ali je jedini zvanični jezik te oblasti ruski, što verovatno utiče na stav novih generacija da prihvate jezik koji im pruža mnogo veću mogućnost napredovanja u poslu.

Sledeću grupu čine jezici i kulture koje su istorijski bivale ugnjetavane i potiskivane dominantnim kulturama osvajača. Kulture i civilizacije koje su se povukle ili nestale pred pritiskom kultura osvajača prihvatile su njihove nosioce i doveli u pitanje opstanak svog kulturnog nasleđa. Mnogi narodi, predstavnici tih kultura, danas su u poziciji da se bore protiv modernizacije i ličnog i društvenog pritiska na učenje „pravilnih“ i „pravih“ jezika upravo koristeći prednosti koje im priža ta ista modernizacija kroz savremenu tehnologiju.

Pripadnici mnogih kolonija koje su bile pod engleskom, francuskom, španskom ili nekom drugom silom sada se, i pored toga što se jezik njihovih osvajača ustalio i odomaćio, trude da preokrenu jezičku promenu i vrate svoj izvorni jezik u svakodnevnu upotrebu, a opet prihvataju da je znanje jednog od tih jezika, konkretno engleskog, izuzetno važna stvar u daljem ličnom i poslovnom životu. U takvoj situaciji su se našla i plemena Aboridžina u Australiji i Maora na Novom Zelandu, a slično je i sa nekim od jezika u Evropi, poput katalanskog, baskijskog, irskog, frizijskog (Fishman, 1996: 71). Pored škola koje pružaju osnovna znanja o tim, skoro zaboravljenim jezicima, upotreba novih tehnologija svakako je način da se prodre do, naročito najmlađih, pripadnika tih jezičkih okvira. Jedan od primera za rad na „oživljavanju“ jezika pomoću tehnologije jeste rad kanadskih predavača koji su postavili mudl platformu za učenje Kri jezika na daljinu (Brown, 2011).

Zabrinjavaju nas prognoze stručnjaka u pogledu održivosti „malih“ jezika, kojima se u budućnosti loše piše, uzevši u obzir da se 94% (oko 6500) jezika u svetu govori od strane samo 6% ukupnog stanovništva, a da preostalih 6% (389) svet-skih jezika govori 94% stanovništva. Trenutno se 473 jezika smatraju ugroženim jer je „samo mali broj starijih govornika ostao u životu“ (Lewis, 2009). Među njima su dva poslednja živa govornika Lipe jezika Apača u SAD, četiri govornika Totoro jezika u Kolumbiji i jedini čovek koji govori Bikija jezik u Kamerunu.

Tabela 1. Distribucija živih jezika po broju ljudi kojima je to prvi jezik¹

Populacija	Živih jezika			Broj ljudi koji ih govori		
	Broj	Procenat	Ukupno	Broj	Procenat	Ukupno
100,000,000 do 999,999,999	8	0.1	0.1%	2,308,548,848	38.73721	38.73721%
10,000,000 do 99,999,999	77	1.1	1.2%	2,346,900,757	39.38076	78.11797%
1,000,000 do 9,999,999	304	4.4	5.6%	951,916,458	15.97306	94.09103%
100,000 do 999,999	895	13.0	18.6%	283,116,716	4.75067	98.84170%
10,000 do 99,999	1,824	26.4	45.0%	60,780,797	1.01990	99.86160%
1,000 do 9,999	2,014	29.2	74.1%	7,773,810	0.13044	99.99204%
100 do 999	1,038	15.0	89.2%	461,250	0.00774	99.99978%
10 do 99	339	4.9	94.1%	12,560	0.00021	99.99999%
1 do 9	133	1.9	96.0%	521	0.00001	100.00000%
Nepoznato	277	4.0	100.0%			
Ukupno	6,909	100.0		5,959,511,717	100.00000	

2. Jasna instrukcija

Jasna instrukcija je druga komponenta teorije multipismenosti, koja se donekle prepliće sa situiranom praksom, ali je uloga nastavnika u ovom delu izražena (Cazden, 2000: p. 260.). Stav učenika prema učenju jezika i prihvatanju nove sredine, kako društvene, tako kulturno različite od one u kojoj se dete nalazi, umnogome može da utiče na brzinu prihvatanja novih saznanja. Škole treba da prihvate činjenicu da učenici svojom kućnom kulturom donose početno iskustvo i stav prema pismenosti. Različito poreklo i shvatanja nastala u „staroj“ kulturi vode ka različitim interpretacijama teksta koji se bavi vrednostima i društvenim odnosima (Pearson & Raphael, 1999: 24).

Učenici koji dolaze iz različitih kultura mogu osećati kulturni konflikt u odnosu na pripadnike većinske kulture u školi, jer se njihov način učenja i komunikacije razlikuje od rutine u učionici. Na primer, neki učenici se neće javljati da daju odgovore (iako ih znaju) jer se skretanje pažnje na sebe i pokazivanje svog znanja u njihovoj kulturi smatra isuviše napadnim ponašanjem i hvalisanjem (Philips, 1972). Takođe, nekada je toj deci neprijatno kada ih nastavnik direktno i pred svima hvali već, umesto toga, bolje prihvataju diskretnu pohvalu (Zehler, 1994), dok, po Philipsu, treba pohvaliti njihovo porodično vaspitanje i zauzeti pozitivan stav prema kulturi učenika, te koristiti način komunikacije koji im je poznat, uz svakodnevno uvažavanje njihovih kulturoloških razlika, što je mnogo efektivnije od fokusiranja na povremene proslave istorijskih događaja i tradicije različitih etničkih grupa. Na taj način, učenici će se u učionici osećati uvažanim, na jednom konstantnom nivou, što bi ih podstaklo da se postepeno aklimatizuju u novu društvenu sredinu.

Takođe, dok se govornici standardnog australijskog engleskog jezika ne ustručavaju da postavljaju direktna lična pitanja, mnogi pripadnici drugih naroda, poput aboridžinskih plemena, trude se da ih izbegnu, a, ukoliko žele da saznaju neku informaciju, potrudice se da ne postide svog sagovornika. Doktor Dajana Ids (Eades,

¹ Adaptirano sa: http://www.ethnologue.com/ethno_docs/distribution.asp?by=size

1988: 111) beleži da će oni, nagoveštavajući ono što žele da saznaju, prvi ponuditi neku informaciju o sebi nudeći tako razmenu informacija na koju će sačekati ćutanjem i čekanjem dok ljudi ne budu spremni da podele tu informaciju sa njima.

Nasuprot tome, postoji izvesna praksa kod nekih nastavnika, koji svaku grešku učenika oštro kritikuju, a time samo doprinose još većoj nesigurnosti učenika u sebe i u svoje društveno-kulturne vrednosti (Zehler, 1994). Takođe je primećeno da otvoreno negativno stanovište nastavnika prema primarnom – kućnom jeziku učenika dovodi do lošeg uvoda u sistem obrazovanja, koji ima i drugih kulturnih prepreka. Ovakvo ponašanje nastavnika se ocenjuje kao potcenjivačko, ne samo prema njima, već i prema njihovim porodicama i prijateljima (Eades, 1988: 113). Ovakvi stavovi nastavnog osoblja dovode da se učenici pitaju šta im je važnije: odanost porodici, prijateljima i načinu života ili prihvatanje autoriteta relativno strane institucije škole. Mnogo je veća mogućnost da učenik izabere porodicu i prijatelje koji govore isti jezik, i odbaci školu.

Američki komitet za multikulturalno obrazovanje ovakav nejednak pristup obrazovanju kulturno i jezički različitih učenika naziva negiranjem građanskih prava (2003). Današnji sistemi obrazovanja u koje ulaze ovi učenici, ne samo u Americi već u većini zemalja, veoma su nespremni. Umesto što prisiljavaju učenike na menjanje svog već izgrađenog položaja u određenom društvu ili određenom jeziku, sistemi se moraju graditi na prihvatanju različitosti i profesionalno se prilagoditi ovim razlikama.

3. Kritičko uokviravanje

Kritičko uokviravanje omogućava efektivnu međukulturalnu komunikaciju i saradnju uključujući efektivno korišćenje informacija pronađenih na onlajn mrežnim sistemima, kao i potrebe za visokim stepenom kritičke interpretacije (Warshauer, 2000: 520). Kritičko uokviravanje ostvaruje se analiziranjem različitih situacija u kojima se nalaze učenici/pripadnici kultura u odeljenju. Na osnovu šema njihovog ponašanja, učenici mogu pronalaziti sličnosti i razlike kod svakog od njih, između sebe, te između njih i pripadnika većinske kulture. Tako se poboljšava razumevanje kulturnih razlika i razvijanje bolje svesti o svojoj i kulturi drugih (Zealer, 1994). Svejedno, ni jedan nastavnik ne može da postane enciklopedija, sa svim mogućim znanjima o verovanjima i običajima različitih kultura – od njega se očekuje da podstiče pozitivan stav učenika ka interesovanju i učenju o kulturnim razlikama.

Sa pozicije teorije multipismenosti, potrebno je prihvatiti želju roditelja da svojoj deci pruže sve što je u njihovoj mogućnosti kako bi ih lakše integrisali u savremene tokove obrazovanja koje bi ih kasnije dovelo do realnih, jasnijih prilika za uključenje u rad kvalitetnijih i boljih kompanija. Roditelji često ulažu ogroman novac kako bi svojoj deci pružili mogućnost kvalitetnijeg znanja engleskog jezika ili poznavanja rada na računaru. Takvo obrazovanje obećava promenu i poboljšanje, pojedincima pristupačnost materijalnih zadovoljstava kroz bolje plaćene poslove,

veću mogućnost da aktivno učestvuju u upravljanju i oštroumnost koja proizilazi iz poznavanja sveta. Zajednicama obećava veće mogućnosti zapošljavanja, više samoupravljanja i olakšani pristup ostatku sveta (Nakata, 2000: 114). Navedeno donekle opravdava stav sa početka ovog dela rada koji se upravo ogleda u situaciji sa australijskih Tores Strejts ostrva, koju takođe opisuje Nakata, gde roditelji insistiraju na učenju „pravog“ engleskog jezika u školama kako bi omogućili svojoj deci bolji život, razumevanje sveta i šireg političkog projekta samostalnog upravljanja ostrvima koje im je uskraćeno baš zbog lošeg nivoa obrazovanja.

Mora se prihvatiti činjenica da se jezici prilagođavaju novim okruženjima, kulture se menjaju, ali se neke reči održavaju iako nisu više u aktivnoj upotrebi u kulturi: „*um caruje, snaga klade valja*“; dok se uvode nove koje nisu u duhu kulturne tradicije, ali se koriste u novogovoru bez ikakvih posledica. Te reči su, najčešće, ubačene iz engleskog jezika i prihvaćene, ne samo lokalno, kod nas, već svuda u svetu – svi znaju šta je „bekstejdž“ ili „šoping“.

Stoga, treba prihvatiti i menjanje pogleda na svet koje učenici imaju u vezi sa tradicionalnim oblastima, koje su umnogome definisane stavovima predaka. Ljudi su svesni da se svet „izvan njih“ menja, i da su svi ljudi, u nejednakim stepenima, osetljivi na promene u svetu oko sebe. Boreći se da idu u korak s tim svetom, u promenama oni otkrivaju da uz prihvatanje ili uz veliki otpor – menjaju svoje stavove. To je individualni i psihološki pratilac društvenih promena, društvenih prevrata, uspona i padova društava i kultura.

Tabela 2. Poređenje kulturalnih stilova u tradicionalnom i modernom okruženju²

Oblasti	Tradicionalno okruženje	Moderno okruženje
Uloga polova	Jasna i precizna	Fleksibilne granice
Identitet	Snažan porodični identitet	Snažan lični identitet
Osećaj pripadnosti	Veliki naglasak na zajednicu	Jak osećaj individualnosti
Osećaj odanosti	Snažna odanost porodici	Više se ceni individualna odanost
Stav prema vremenu	Orijentisanost na prošlost i sadašnjost	Više okrenuti ka budućnosti
Stav prema godinama	Sa godinama se dobija i na mudrosti	Ceni se mladalačka vitalnost
Značaj tradicije	Cene se tradicionalne ceremonije	Tradicija je prepreka ka napretku
Merilo i pravila ponašanja	Poštuju se autoriteti i pravila ponašanja	Podstiče se ispitivanje autoriteta
Uloga religije i duhovnosti	Naglašava se duhovnost u životnim događajima	Naglasak je na nauci i sekularizmu

4. Transformisana praksa

U okviru transformisane prakse, teorija multipismenosti pretpostavlja sinhronizaciju i pretvaranje datih informacija u novu praksu – izmenjeno shvatanje određenih kulturnih vrednosti i njihovo prilagođavanje datom trenutku i okruženju. Informacija koju proizvodi transformisana praksa je, u stvari, procesuirana

² Adaptirano iz Sandhu, S. D., Fong L. Y. and Rigney, J. R. 1996. Teaching students through their culturally specific learning styles, Journal of Accelerated Learning and Teaching, Vol. 21, br. 1 i 2, Dostupno na: http://www.ialearn.org/files_jalt/jalt_21_1996_1%20&%202.pdf

na realnost i načini na koje se kulturne pretpostavke i istorijski činioци postavljaju u realnom vremenu i prema trenutnim potrebama. Načini na koje se stare/nove kulturne vrednosti promoviraju ističu trenutno okruženje i prilagođeni su njemu, a u nekim slučajevima vraćaju iz zaborava. Sve više se koriste nove tehnologije u svrhu „oživljavanja“ jezika koji su skoro nestali, kao, na primer, havajski koji je obnovljen kombinacijom učenja drevne havajske kulture i tradicije i sveobuhvatnog uključivanja moderne tehnologije (Hartle-Schutte & Nae'ole-Wong, 1998, Warshauer, 2000: 522). Savremena tehnologija pruža onlajn sisteme, veb sajtove, poput <https://www.verbling.com/> i mudl platforme za učenje jezika, kako moderne, tako i one čije je postojanje bilo dovedeno u pitanje.

Kako je sam internet sve pristupačniji većem delu ljudi, tako se i broj stranica na neengleskom povećava, a gledajući statistiku (slike 1³ i 2⁴) vidimo da je skoro polovina ljudske populacije prikačena na WWW. Stanovnici Azije čine najveći deo korisnika interneta, sa skoro 45% od ukupnog broja svetskih veb surfera (negde oko milijardu ljudi); sami osnivači i tvorci interneta, Amerikanci, imaju samo 12%, što je skoro upola manje od broja korisnika interneta u Evropi, kojih ima oko 22%. Ono što je, takođe, jako zanimljivo jeste da se broj čitalaca arapskih stranica na internetu povećao za više od 25 puta (slika 3), a kineskog i španskog za 12, odnosno, 7 puta, dok se broj korisnika – koji govore engleski kao maternji, utrostručio.⁵

Sve ovo ukazuje na to da se ljudi okreću korišćenju svog jezika na internetu pružajući otpor uticaju svetskih (američkih) megakorporacija koje se bore da osvoje nova tržišta. U isto vreme, veliki broj internet strana neengleskih kompanija ima svoje ponude i na engleskom jeziku, shvatajući da je to najbolji način pariranja sličnim kompanijama u traženju novog tržišta. Štaviše, upravo su svetske megakompanije, poput Mekdonaldsa (koji ima svoje prodajne objekte u preko 120 zemalja) i Koka-kole (koja prodaje 70% svojih proizvoda van SAD), prihvatile kao realnost da, ukoliko žele lokalno tržište moraju i da razmišljaju i govore lokalno (Yunker, 2003: 281).

Slika 1. Promena internet populacije od 2007. do 2012.

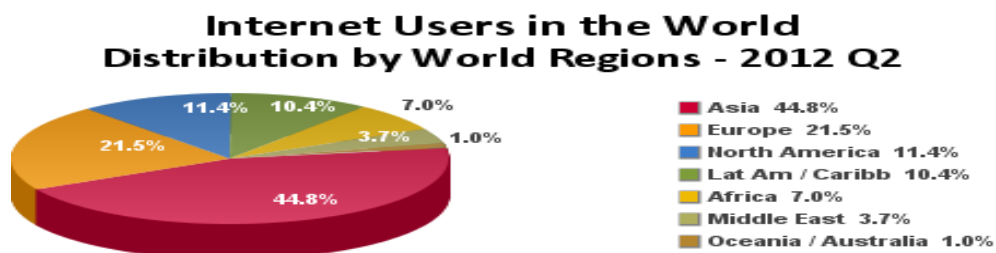

³ Slika 1: <http://royal.pingdom.com/2012/04/19/world-internet-population-has-doubled-in-the-last-5-years/>

⁴ Slika 2: <http://www.internetworldstats.com/stats.htm>

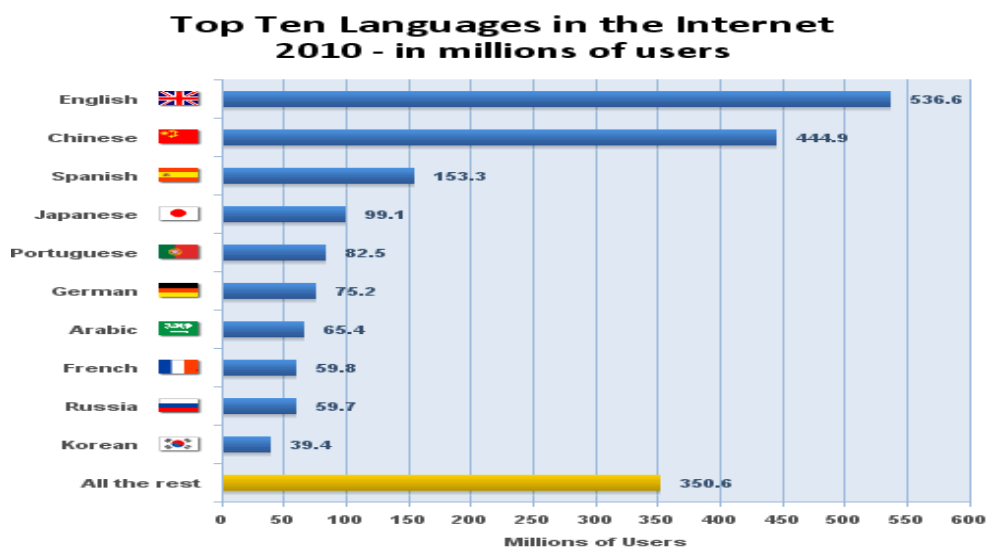
⁵ Slika 3: <http://www.internetworldstats.com/stats7.htm>

Slika 2. Korisnici interneta u svetu – distribucija po svetskim regionima

Source: Internet World Stats - www.internetworldstats.com/stats.htm
 Basis: 2,405,518,376 Internet users on June 30, 2012
 Copyright © 2012, Miniwatts Marketing Group

Slika 3. Deset najkorišćenijih jezika na internetu 2010 – u milionima korisnika

Source: Internet World Stats - www.internetworldstats.com/stats7.htm
 Estimated Internet users are 1,966,514,816 on June 30, 2010
 Copyright © 2000 - 2010, Miniwatts Marketing Group

Zanimljiv je primer prilagođavanja velikih lanaca brze hrane kulturi ishrane zemlje domaćina. Velike korporacije promovišu brzu hranu, jer im nije od koristi da radnici koriste po par sati kako bi ručali, a kasnije prilegli i odmorili, što nije običaj samo u Srbiji već i u nekim mediteranskim zemljama, poput Italije, Španije i Francuske. Njima odgovara koncept „prehrane“ radnika zarad bržeg povratka na radno mesto. Sa stanovišta nekadašnje društvene, religijske i porodične kulture i shvatanja vrednosti hrane kao svetinje, brza hrana je vrsta kulturne katastrofe koju donekle pokušavaju da ublaže baš ti, svetski lanci brze hrane poput Mekdonaldsa ili KFC-a, ubacujući u svoj meni jela koja nisu isključivo tipa burgera, već se dodaju i ona koja imaju tradiciju u društvu (Barber, 2003: 9).

5. Zaključak

Ono što je, takođe, izazov za građenje multikulturalnog obrazovanja u okviru multipismenosti jeste stalno menjanje globalnog društvenog konteksta. Te promene se ogledaju u promeni strukture porodice, menjanju polnog, rasnog i etničkog identiteta, kao i u uticaju izdavača i korporacija na obrazovanje (Shaker, 2001: 27).

Teorija multipismenosti ima stav da je svoj deci potrebno pružiti pristup kulturnim sadržajima i pismenosti na način koji njima nešto znači. Krajnji cilj je omogućavanje razumevanja sebe i razumevanja drugih kroz zanimljive, relevantne i smislene instrukcije vezane za globalizaciju. Trebalo bi da nastavnici uključe u nastavu sadržaj multipismenosti i onih pismenosti koje podržavaju maternji jezik i kulturu učenika. Bez obzira na to što globalizacija utiče na kulturnu hegemonizaciju, nastavnici treba da podstiču i održavaju kulturnu različitost u cilju pripreme učenika na život u multikulturalnom, a opet globalizovanom svetu (New London Group, 2000: 21). Nieto (2002) ima stav da je svoj deci potrebno multikulturalno obrazovanje, kako bi bili spremni da učestvuju u svetu punom različitosti, kakav se predviđa, a u kome će postati odrasli građani. Filozofski govoreći, učenje i predavanje kulturno različitim učenicima, na načine svojstvene njihovim kulturama, pitanje je političke ispravnosti (Sandhu, Fong & Rigney, 1996: 74).

Zajednička kultura i zajednički jezik olakšavaju trgovinu među pojedincima. Oni su na dobitku ukoliko uče druge jezike i kulture, povećavajući broj mogućih partnera za trgovinu. Korist od asimilacije je veća pojedincima iz malih manjinskih grupa nego onima iz većih. Luk (Luke, 2004: 1428) definiše interkulturalni kapital kao sposobnost da se pojedinac uključi u činove znanja, moći i razmene, i pored razlika u vremenu i prostoru, i društvene geografije, u različite društvene zajednice, stanovništvo i načine života. U suštini, prihvatanje interkulturalnog kapitala podrazumeva fleksibilno i kritičko razumevanje sebe u odnosu na druge u svetu stalnog menjanja odnosa. Mogućnost da se razumeju različiti tekstovi i različite kulture, različiti oblici znanja i različite vrste ljudi, da se prevaziđu granice, omogućava osobi da postane kosmopolita (Lam, 2006: 225).

Paralela međusobnog uticaja jezika i kulture uvek je pod pritiskom promena. Činjenica je da su promene u jeziku česte i ne samo površne, ali su takođe česte i temeljne i u kulturi. Iako engleski jezik utiče na ostale jezike i sam se menja i prilagođava novom globalnom okruženju. Sve promene koje se dešavaju u jeziku i kulturi posledica su globalnih društvenih i tehnoloških promena. Ukoliko je jezik podložan promenama, moramo da prihvatimo činjenicu da je i kultura podložna promenama. Treba da težimo ka tome da kultura, kao proizvod onoga što se u multipismenosti naziva Transformisana praksa, zadrži svoju primarnu poruku koju šaljemo svojim potomcima i precima. Način prenošenja te poruke ne mora biti isti, baš kao što se jezik i način izražavanja menja, ali je važno da se zadrži gramatička pravilnost. Sama činjenica da se jezik neprestano menja ne umanjuje vrednost gramatike. Pravilno napisane rečenice su važne i na internetu gde dobra gramatika daje kredibilitet, gde reči predstavljaju vas. One su vaša projekcija u

fizičkom odsustvu i, hteli vi to ili ne, ljudi formiraju neko mišljenje o vama na osnovu tih reči (Wiens, 2012). Jezik i dalje prenosi poruku kulturnog nasleđa, na neki drugi način. Naravno, podjednako je važno i ko je prenosi i ko je primalac poruke, stepen njihovog znanja i njihove kulturne svesti. Sam jezik je i uzrok i posledica trenutnih promena. Trenutne promene u jeziku takođe utiču na promenu načina na koji prenosimo kulturnu zaostavštinu svojim naslednicima, ali sama kulturalna poruka nije promenjena. Sama kultura se ne menja, već se prilagođava globalnim socioekonomskim i tehnološkim promenama.

Literatura

- Barber, B. (2003). *Globalization and Culture*, Cato Policy Report, May/June, str.9, Dostupno na: http://www.cato.org/pubs/policy_report/v25n3/cpr-25n3.pdf, [21.10.2012].
- Brown, M. (2011). Language revival takes to the Internet. Dostupno na: <http://www.news.ualberta.ca/article.aspx?id=7EB01F8E960241809781A279322DEACD> [23. 02. 2012].
- Cazden, C. B. (2000). Taking cultural differences into account, in Cope, B. and Kalantzis, M. (Ed.). *Multiliteracies: Literacy Learning and the Design of Social Future*, Macmillan Publishers Australia Pty Ltd, (249–266).
- Committee on Multicultural Education. (2002). *Educators' Preparation for Cultural and Linguistic Diversity: A Call to Action*, March, 2002.
- Cope, B. & Kalantzis, M. (2000d). A pedagogy of multiliteracies. In B. Cope & M. Kalantzis (Eds.), *Multiliteracies: Literacy learning and the design of social futures*. Macmillan Publishers Australia Pty Ltd. (pp. 9–37).
- Eades, D. (1988). They don't speak an Aboriginal language, or do they?. In Keen, Ian (ed.), *Being Black: Aboriginal Cultures in "settled" Australia*, Aboriginal Studies Press, Camberra, Griffiein Press Ltd. (97–115).
- Fishman, J. (2007). What Do You Lose When You Lose Your Language? (71–82), in G. Cantoni (ed.), *Stabilizing Indigenous Languages*, A Center for Excellence in Education Monograph, Northern Arizona University, Flagstaff.
- Gay, G. (2002). Culturally responsive teaching in special education for ethnically diverse students: setting the stage, in *Qualitative studies in Education*, Vol. 15, No. 6, (613–629). Dostupno na: <http://www.cehd.umn.edu/ppg/partnerships/ccresources/gay.pdf>, [28. 09. 2012].
- Hartle-Schutte, D. & Nae'ole-Wong, K. (1998). Technology and the Revival of the Hawaiian Language, Dostupno na: <http://www.readingonline.org/electronic/hawaii/>, [09. 09 2012].
- Lam, W. S. E. (2006). Culture and Learning in the Context of Globalization: Research Directions. *Review of Research in Education*, Vol. 30: 213–237. Dostupno na: <http://www.sesp.northwestern.edu/docs/publications/2024761014463247786e208.pdf>, [20. 09. 2012].
- Lazear, E. P. (1997). Culture and Language, *Journal of Political Economy* Hoover Institution and Graduate School of Business Stanford University, December, 1997.

- Lewis, M. P. (ed.). (2009). *Ethnologue: Languages of the World*, Sixteenth edition. Dallas, Tex.: SIL International. Online verzija: <http://www.ethnologue.com/>, [21. 09. 2012].
- Luke, A. (2004). Teaching after the market: from commodity to cosmopolitan. *Teachers College Record*, 106(7), (1422–1443).
- Nakata, M. (2000). History, Diversity and English language teaching, in Cope, B. and Kalantzis, M. (Ed.). *Multiliteracies: Literacy Learning and the Design of Social Future*, Macmillan Publishers Australia Pty Ltd, (106–120).
- Nieto, S. (2002). *Language, Culture, and Teaching: Critical Perspectives for a New Century*, Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Pearson, D. P. & Raphael, T. E. (1999). Toward an ecologically balanced literacy curriculum. U L. B. Gambrell, L. M. Morrow, S. B. Neuman & M. Pressley (Eds.), *Best practice in literacy instruction* (22–33). New York, NY: The Guilford Press.
- Philips, S. (1972). Participant structures and communicative competence: Warm Springs children in community and the classroom. In McLaughlin, B. 1995, *Fostering Second Language Development in Young Children: Principles and Practices*, Dostupno na: <http://www.cal.org/resources/digest/ncrcds04.html> [20. 09. 2012].
- Saarikivi, J. & Marten, H. F. (2012). Political and Economic Obstacles of Minority Language Maintenance in *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe* . Vol 11, No 1, 2012, (1–16).
- Scarino A. & Liddicoat A. J. (2009). *Teaching and Learning Languages: A Guide*, Australian Government Department of Education, Employment and Workplace Relations, GEON Impact Printing Pty Ltd.
- Sandhu, S. D., Fong L. Y. & Rigney, J. R. (1996). Teaching students through their culturally specific learning styles, *Journal of Accelerated Learning and Teaching*, Vol. 21, br. 1 i 2, Dostupno na: http://www.ialearn.org/files_jalt/jalt_21_1996_1%20&%202.pdf, (61-84). [20. 09. 2012].
- Shaker, P. (2001). Literacies for Life, *Educational Leadership*. Vol.59.2, (26–29). Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development (October, 59(2), 26–29).
- Struning, F. (2012). Turks in Germany 2012, Study on German-Turkish life and values, Dostupno na: <http://www.citizenimes.eu/2012/08/23/turks-in-germany-2012/>, [20. 09. 2012].
- The New London Group. (2000). A Pedagogy of Multiliteracies: Designing social futures, In Cope, B. and Kalantzis, M. (Ed.). *Multiliteracies: Literacy Learning and the Design of Social Future*, Macmillan Publishers Australia Pty Ltd, (9–39).
- Thwaites, T. (2004). Multiliteracies: A new paradigm for arts education, in ACE Papers, Issue 13, *Multiliteracies and Other Ideas for Education in The Arts*, Dostupno na: <http://www.education.auckland.ac.nz/uoa/ace-issue13>, (14–29), [28. 09. 2012].
- Warshauer, M. (2000). The changing global economy and the future of English teaching. *TESOL Quarterly*, Dostupno na: http://www.education.uci.edu/person/warschauer_m/docs/global.pdf, (511–535), [8. 09. 2012].
- Wiens, K. (2012). I Won't Hire People Who Use Poor Grammar. Here's Why. Dostupno na: http://blogs.hbr.org/cs/2012/07/i_wont_hire_people_who_use_poo.html, [10.10.2012].

- Yunker, J. (2003). *Beyond Borders: Web Globalization Strategies*. Indianapolis: New Riders Publishing.
- Zehler, A. (1994). *Working with English language learners: Strategies for Elementary and Middle school Teachers*, NCBE Program Information Guide Series, Number 19, Summer 1994, Dostupno na: http://www.sube.com/uploads/b1/pD/b1pDb_pcH6gJl83AbQpn7Q/Working_with_ELL_strategies.pdf, [11. 10. 2012].

Saša Savić

CULTURAL INFLUENCE ON THE THEORY OF MULTILITERACIES

Summary: Multiliteracy theory considers global influence of the English language in two aspects, values of the English language and English language learning in enabling students for better socially-employable perspective of young people, and as a potential danger for the entire cultures and disappearance of tens and hundreds of "small" languages (Cope, B. and Kalantzis, M. 2000: p.21.). In this work, the author points out the necessity for enabling students to live and work normally in global environment, and their need for an opportunity for easier and faster adjustment into new social and work environments. Educational institutions, like schools and universities, are dragged into the concept and practice of new capitalism; therefore, they are forced to accept new ways of learning and teaching in accordance with this practice. Those institutions are bound to protect cultural and linguistical traditions from globalisation and the English language, and yet to bring closer the dominant language culture, so their students could better understand the way of global thinking, life and work.

Key words: multiliteracy, culture, globalization, English language, education, tradition